

символічне значення як емблематики перемоги, пропагується наратив: російські солдати ведуть боротьбу з нацизмом (німецьким — у Другій світовій війні й українським — у 2022—2023 рр.). Аналогію з боротьбою проти нацизму підкреслено гаслом часів Другої світової війни «Победа будет за нами!», модернізоване з указівкою на російську армію внаслідок використання латинської літери Z.

Шляхом лексико-синтаксичного та граматичного аналізу визначено, що це висловлювання виражено у формі інклюзивного непрямого заклику-гасла «Победа будет за нами!», посиленого використанням латинської літери Z як символу російської армії та її агресивних дій в Україні, етикетного фразеологізму «низкий поклон», ужитого на знак подяки російським воїнам. На семантичному рівні лексичним маркером поняття «підтримка» є вживання особового займенника «мы» («за нами»), присвійного «наши»

(«как и наши деды в 1945-м, ведут борьбу с нацизмом»), що вказує на ототожнення користувачем себе з учасниками зображуваних подій.

На основі дискурсивного, змістового та предметно-тематичного аналізу визначено, що у цьому висловлюванні міститься інформація щодо підтримки діяльності В. Путіна та збройного вторгнення російської армії на територію України, виражена у формі заклику-гасла.

Проаналізоване повідомлення містить також оцінку інформацію, а саме: негативно оцінює Україну через використання негативно-оцінного компонента, вираженого лексемою «нацизм». У сучасному дискурсі актуальний зміст наведеного слова — підкреслити негативне ставлення до України та до її захисників.

Дослідження креолізованих текстів із символікою війни потребує пильнішого розгляду з огляду на їх ідеологічно-пропагандистську мобільність і значеннєву сугестію.

Використання судових експертиз із метою формування профайлінгової моделі й ідентифікації суб'єкта кримінального правопорушення

Тетяна Подзолкова,

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0096-3678>, e-mail: t.podzolkova@khai.edu

В Україні правоохоронні органи тільки починають запроваджувати в свою діяльність методи профілювання з метою більш ефективної боротьби зі злочинністю. Враховуючи зарубіжний досвід, важливо своєчасно розвивати впровадження таких методів. Збираючи дані про минуле та поведінку підозрюваних за допомогою складних аналітичних методів, профайлери можуть створити вичерпні портрети злочинців, щоб поліція могла приймати більш обґрунтовані рішення про те, як найкраще запобігти майбутнім правопорушенням.

Ключові слова: судова експертиза, профайлінг, профайлінгова модель, профілювання, профіль злочинця, криміналістичне моделювання, психологічний профіль.

The use of forensic examinations with the purpose of forming a profiling model and identifying the subject of a criminal offense

Tetiana Podzolkova

In Ukraine, law enforcement agencies are just beginning to introduce profiling methods in their activities in order to fight crime more effectively. Taking into account foreign experience, it is important to develop the implementation of such methods in a timely manner. By gathering data about suspects' past and behavior through sophisticated analytical techniques, profilers can create comprehensive portraits of criminals so that police can make more informed decisions about how best to prevent future offending.

Keywords: forensic examination, profiling, profiling model, criminal profile, forensic modeling, psychological profile.

Сучасні методи профілювання пройшли довгий шлях від часів, коли профайлери повинні були покладатися виключно на інтуїцію та передчуття, засновані на особистому досвіді й розумінні. Сьогодні передові алгоритми використовують

для аналізу значних добірок даних для виявлення моделей поведінки, звичок і характеристик правопорушників. Профілювання тісно пов'язано із судово-медичними експертизами, адже передбачає аналіз різних доказів — таких, як ДНК,

відбитки пальців, кров та інші речові докази, щоб створити профіль злочинця. Профілювання також містить відстеження діяльності особи до та після злочину й вивчення будь-яких зв'язків із подібними нерозкритими або незавершеними справами. Зокрема, аналіз цифрових доказів, залишених злочинцями (електронні листи, історія пошуку в інтернеті, публікації в соціальних мережах тощо).

Проблеми криміналістичного моделювання вивчали відомі вітчизняні та зарубіжні науковці: Р. С. Белкін, А. А. Бухаченко, Т. С. Волчецька, Г. А. Густов, А. В. Дулов, В. А. Журавель, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, І. М. Лузгін, В. Г. Лукашевич, В. А. Образцов, О. Р. Ратинов, В. Ю. Шепітько.

Криміналістичні портрети, психологічні профілі, суб'єктивні портрети тощо склали: С. Н. Богомоллова, А. М. Зінін, А. А. Протасевич, В. А. Образцов, М. В. Салтевський, А. М. Столяренко [1].

Профайлінг і судові експертизи можуть бути дуже корисні для розкриття злочинів: їх взаємодія може допомогти виявити злочинця та забезпечити належну правосудність.

Профайлінг — це процес створення профільної моделі злочинця на основі збору й аналізу інформації про злочин та потенційного злочинця. Судові експертизи, з іншого боку, є методом наукового дослідження фізичних доказів, що їх використовують у розслідуванні злочинів (ДНК-аналіз, балістика, аналіз документів та ін.).

Сучасне кримінальне профілювання з'явилося завдяки спільній роботі криміналістів, медичних експертів, кримінальних психологів і психіатрів. Перша спроба пов'язати антисоціальну поведінку і біологічні особливості особистості належить тюремному лікареві Чезаре Ломброзо [2].

Чезаре Ломброзо — італійський лікар і кримінолог кінця XIX століття, який одним із перших запропонував зв'язок між асоціальною поведінкою та біологічними особливостями особистості. Він стверджував, що певні фізичні риси (наприклад, великі щелепи, низькі чола або асиметричні обличчя) свідчать про схильність до злочинної діяльності. Відтоді теорії Ломброзо значною мірою дискредитовано через брак емпіричних доказів. Однак сучасні психологічні дослідження встановили, що між біологією та поведінкою справді існує зв'язок. Дослідження виявили кореляції між певними неврологічними особливостями (зокрема, підвищення рівня гормону стресу або зниження активності префронтальної кори

головного мозку) і антисоціальною поведінкою, що підтверджує оригінальну гіпотезу Ломброзо.

Незважаючи на деякі проблемні питання щодо ефективності застосування методу профайлінга, профілювання злочинців успішно застосовують у поліцейській практиці вже понад століття. Ця методика набуває все більшої популярності в усіх країнах світу (зокрема, в Україні). Межі профілювання розширюються поступово від своєї первісної спрямованості на психологію до вивчення соціальних мереж, соціальних процесів, психодинаміки й особистості.

Процес складання криміналістичного портрета невідомого злочинця за слідами на місці злочину сьогодні є новітнім напрямом діяльності слідчих у правоохоронних органах. Повнота профілю залежить від інформації, отриманої на місці злочину, від постраждалих, свідків та очевидців [2].

У правоохоронних органах повнота криміналістичного портрета невідомого злочинця залежить від різних чинників. По-перше, слідчі повинні зібрати та проаналізувати всі наявні докази з місця злочину, включно з речовими доказами (відбитки пальців, волокна одягу та зразки ДНК); відео чи фотодокази; свідчення очевидців; та будь-які інші підказки, які можуть бути доречними. Це дає змогу слідчим скласти більш повне уявлення про підозрюваних та їхні можливі мотиви вчинення злочину. Потім слідчі повинні використовувати ці докази для розроблення психологічного профілю невідомого злочинця, що має зважати на такі чинники: вік, стать, рівень освіти, сімейне походження й історія злочинної поведінки (якщо така є), щоб краще зрозуміти, із ким вони мають справу. Крім того, сучасні правоохоронні органи все частіше використовують складні комп'ютерні алгоритми разом із програмним забезпеченням для розпізнавання облич, щоб допомогти створити точний портрет потенційних підозрюваних. Нарешті, ці дані використовують у поєднанні з іншими інструментами розслідування (опитуванням свідків або інших осіб, пов'язаних із підозрюваним) для більш глибокого розуміння їх особистості та можливих мотивів їхніх злочинів.

Методи генетичних досліджень швидко розвиваються, науковці розробляють інноваційні ДНК-технології для застосування в медицині та криміналістиці: досліджують питання ДНК-ідентифікації за кольором очей і волосся, віком; вивчають психологічні, етнографічні й популяційні особливості людини [3, с. 13].

Можливості дослідження об'єктів методами ДНК-аналізу дійсно вражають: це дає змогу співвідносити сліди з конкретною людиною; ідентифікувати особу того, хто залишив сліди в різний час і в різних місцях; установлювати біологічне споріднення. Ідентифікація особи методами ДНК-аналізу сьогодні є одним з перспективних напрямів використання науково-технічних досягнень у правоохоронній діяльності, і суттєво сприяє розслідуванню серійних і замовних убивств, зґвалтувань та інших тяжких і особливо тяжких злочинів. За допомогою даних геномної реєстрації стане можливим не тільки розкриття, а й попередження злочинів. Банк даних із інформацією про специфічні особливості генетичного профілю серійних убивць, дасть змогу завжди тримати таких осіб у полі зору, за потреби їх контролювати, а в разі отримання інформації про факт сексуального вбивства оперативно перевірити таких осіб на причетність до скоєння злочину. Здійснення геномної реєстрації також може слугувати потужним стримуючим чинником для осіб, схильних до скоєння злочинів, тобто матиме профілактичне значення [4, с. 33].

Варто зазначити, що більшість інформаційної діяльності злочинців перенесено у віртуальний світ. Це пов'язано з тим, що так працювати значно безпечніше. Використання сучасних інформаційних технологій, зокрема соціальних мереж, під час виявлення й розслідування злочинів є необхідною умовою для їх ефективності та потребує подальшого докладного дослідження й аналізу з метою визначення та вдосконалення напрямів використання зазначених категорій у діяльності правоохоронних органів.

Доволі часто особи самі виставляють фото- та відеоматеріали, які підтверджують скоєння ними злочину. Під час виконання завдань працівники правоохоронних органів можуть використовувати інформацію, викладену на інтернет-сторінках про обставини скоєння злочину, можливих свідків, особу правопорушника (місце роботи, навчання; особи, із якими спілкується; інтереси), фотоматеріали [5, с. 41].

Цифрові фотографічні зображення із соціальних мереж не завжди об'єктивно й достовірно відтворюють реальність, що є обов'язковою умовою для провадження судової портретної експертизи: через застосування різноманітних ефектів

фотокорекції зображень, особа, яку на них відтворено, може набути інших ознак зовнішності [6].

Взаємодія між профайлінгом і судовими експертизами може бути важливою для встановлення ідентичності злочинця та зв'язку його з конкретним злочином. Профайлінг може допомогти ідентифікувати характеристики потенційного злочинця та прогнозувати його поведінку. Зібрана від судових експертиз фізична доказова база може допомогти ідентифікувати злочинця, підтвердити його причетність до злочину й визначити деталі його дій.

Також судові експертизи можуть бути корисними для підтвердження чи спростування гіпотез, розроблених на основі профайлінгу. Наприклад, якщо профайлінг зазначає певні фізичні характеристики злочинця (наприклад, розмір і форма відбитка пальця), то судова експертиза може підтвердити або спростувати цю гіпотезу.

Перелік джерел посилання

1. Калюга К. В. До проблеми моделювання типового криміналістичного портрета злочинця в різних видах злочинів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 5 (14). С. 110—114.
2. Його ж. Окремі аспекти історії практики застосування методу профайлінга. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 308—316. DOI: 10.33994/kndise.2020.65.29 (дата звернення: 09.03.2023).
3. Тіхонов С. В. Перспективи національної бази ДНК. Використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів : мат-ли міжвідом. наук.-практ. кругл. столу (Київ, 25.02.2021). Київ, 2021. С. 11—14.
4. Александренко О. В., Женунтій В. І. Перспективи й проблемні питання використання даних геномної реєстрації в розкритті та розслідуванні злочинів. Там само. С. 32—35.
5. Бриковська О. М. Використання соціальних мереж як інструменту протидії кримінальним правопорушенням. Там само. С. 41—43.
6. Колеснікова І. А., Демидова Є. Є., Домашенко О. М., Латиш К. В. Профілактика експертних помилок під час дослідження цифрових фотозображень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. Вип. 6. С. 427—429. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-6/94 (дата звернення: 09.03.2023).